

количество высших учебных заведений и рабочих мест, требующих высокой квалификации занятых. Человеческий капитал работников научных, научно-технических организаций, учреждений высшего профессионального образования, предприятий, организаций и учреждений, осуществляющих научно-исследовательскую и опытно-конструкторскую работу – основа для формирования инновационной экономики региона.

Кроме того, демографическая ситуация в регионе и образовательно-профессиональная структура человеческого капитала являются факторами инвестиционной привлекательности региона.

Дифференциация регионов по объему, составу и качеству человеческого капитала является одним из определяющих факторов экономического развития. Успехов в экономическом развитии может добиться регион, в котором созданы благоприятные условия для накопления человеческого капитала. Это означает, что обострение конкуренции между регионами за человеческий капитал в условиях его дефицита также неизбежно.

Список літератури:

1. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.

2. Регіональний людський розвиток / Державна служба статистики України.- К.: 2015. – 51 с.

3. Официальный сайт государственной службы статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРУ ГІРНИЧОДОБУВНОГО РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА

*Папіж Ю.С., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту виробничої сфери,
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет,
м. Дніпропетровськ, Україна*

Проблема обґрунтування концептуальних засад формування територіально-виробничих кластерів для стимулювання розвитку гірничодобувних, у тому числі депресивних, територій має особливу актуальність для України, оскільки, на відміну від ЄС, у нашій державі відсутні спеціальні законодавчі документи, які регулюють питання утворення, діяльності та ліквідації кластерів.

Кластерний підхід - це новий погляд на регіональну економіку, сутність якого полягає у поєднанні переваг від близького розташування пов'язаних економічними стосунками підприємств в конкретній географічній місцевості, що дає змогу отримати економічний ефект в одній або декількох сферах діяльності регіону. Різні тлумачення

кластерів мають сутнісну різницю один від одного, але кожне з понять несе в собі раціональне зерно: визначення складових елементів кластера, специфіка взаємовідносин між його учасників, а також географічне розташування.

Таким чином, щоб проводити дослідження кластерів і робити висновки існує потреба в більш точній концептуалізації того, що являють собою кластер або кластерні об'єднання та пов'язані з ними явища, особливо у гірничодобувних регіонах, які сьогодні характеризуються підсиленням соціально-економічної диференціації: економічний стан та подальші перспективи розвитку, галузева розрізненість та відповідні коливання державної підтримки, що, безумовно, не дозволяє досягти їх збалансованого розвитку. Аналіз концептуальних підходів до визначення сутності та моделей кластерів дозволив встановити, що існуючі у теперішній час моделі кластерів не можуть бути застосовані для гірничодобувних регіонів України.

Це пов'язано з наступними причинами. По-перше, зазвичай, кластери є спеціалізованими (галузевими), тобто об'єднують підприємства, продукція та послуги яких відносяться до певної галузі промисловості. Однак, гірничодобувна промисловість, яка знаходиться на стадії спаду свого життєвого циклу, не може бути основою для створення конкурентоспроможного спеціалізованого кластеру.

По-друге, ефективне функціонування сучасного спеціалізованого кластеру забезпечується за рахунок налагодженої системи постачання широкого спектру ресурсів з найменшими витратами, тобто має місце високорозвинена інфраструктура обслуговування промислових процесів. Однак, гірничодобувне підприємство на території України (наприклад, окремо взята шахта) являє собою окремий промисловий об'єкт, розташований на достатньо великій території без розвиненої інфраструктури та з достатньо обмеженим набором доступних ресурсів. Тому проект розташування кластеру, а також налагодження та подальше забезпечення його функціонування майже «з нуля» потребує величезних обсягів інвестицій, що робить його практично неможливим для реалізації.

По-третє, гірничодобувні підприємства (окремо взяті шахти) являють собою складні гірничо-геологічні об'єкти. Деякі з них не можуть в принципі припинити своє функціонування, тобто бути закритими, зважаючи на необхідність, наприклад, здійснення постійного водовідливу шахтних вод. Тобто фактично такі шахти повинні постійно працювати у режимі водокачок з метою запобігання підтоплення прилеглої території. Також підземні порожнини деяких шахт містять скупчення газу метану. Це приховує у собі загрози, і призводить до необхідності вживання постійних заходів для забезпечення екологічного стану цих регіонів на мінімально допустимому рівні. Отже, зазначені шахти постійно потребують значних фінансових ресурсів на утримання, що, відповідно, є фінансовим навантаженням для державного та місцевого бюджетів. У той же час, потенційний кластер, організований на зазначеній території, повинен буде компенсувати витрати на утримання таких шахт через виділення певної частки грошових коштів саме для цих цілей.

По-четверте, зазвичай спеціалізований промисловий кластер вимагає залучення висококваліфікованих фахівців, створення сприятливого трудового клімату та системи відповідної мотивації працівників, забезпечення їх розвинутою соціальною інфраструктурою. Наприклад, якщо порівняти кластер «Силіконова долина», його високі внутрішні стандарти корпоративної культури, командної трудової поведінки, соціальної відповідальності влади та бізнесу, соціальну інфраструктуру, з можливими кластерами на території гірничодобувних регіонів – зонами екологічного, економічного та соціального занепаду, стає зрозумілим, як важко та практично неможливо ефективно реалізувати проект створення спеціалізованого регіонального кластеру із забезпеченням високих екологічних, економічних та соціальних стандартів у цих регіонах.

По-п'яте, потрібно акцентувати, що, за правилом, промислові кластери є енерго- та водоспоживаючими структурами, тобто зазначені базові необхідні ресурси постачаються ззовні, що, відповідно, відбивається на рівні загальних витрат і має динаміку зростання в умовах глобального енергетичного та водного дефіциту. У той же час на сьогодні відсутні енерго- та водогенеруючі кластери, тобто структури із замкнутим повним енергетичним та водним циклом, які б самозабезпечували свою діяльність життєво необхідними ресурсами та мали певний рівень ресурсної і, відповідно, виробничої автономії. Отже, такі кластери мали б власний ресурсний центр, енерго- та водонезалежність.

Отже, автором вперше запропоновано поняття *«автономний спеціалізований полі-структурний кластер»*, який, на відміну від існуючих, передбачає поєднання суб'єктів господарювання не за ознакою приналежності до однієї промисловості через виготовлення відповідної продукції та надання послуг, а за ознакою приналежності до єдиного ресурсного центру кластера, який надає можливість використовувати комплекс ресурсів природного та техногенного походження для виготовлення продукції і надання послуг різних галузей промисловості. Автономність такого кластеру полягає у самозабезпеченні найважливішими ресурсами (енергія, вода, земля), розташуванні їх безпосередньо на території кластеру та можливістю їх комплексного використання у разі будь-якої необхідності за найбільшою ефективністю. Спеціалізація вищезазначеного кластеру полягає у наявності ресурсного потенціалу регіону, приналежного до певної галузі промисловості. Полі-структурність такого кластеру полягає у використанні спеціалізованого гірничодобувного ресурсного потенціалу для виробництва продукції та надання послуг різногалузевої спрямованості.

Отже, йдеться про нову концептуальну модель формування регіональних територіально-виробничих кластерів, що повинна стати вихідною платформою для ефективного розвитку регіональної економіки України.

Список літератури:

1. Porter Michael E. Clusters and the New Economics of Competition / Michael E. Porter // Harvard Business Review, 1998. — 621 p.

2. Бутенко А.І. Феномен кластера у формуванні інноваційної моделі економіки регіону [Електронний ресурс] / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 2. – С. 25-28. – Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua>.
3. Войнаренко М.П. Кластери в інституційній економіці: монографія / М.П. Войнаренко. – Хмельницький: ХНУ, ТОВ «Тріада-М», 2011. – 502 с.
4. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» №2850–IV від 08.09.2005 : за станом на 10.06.2012 : (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
5. Папіж Ю.С. Визначення територіально-виробничих кластерів для гірничодобувних підприємств / Ю.С. Папіж // Економічний простір: Збірник наукових праць. – №90. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – С. 187-195.
6. Пашкевич М.С. Наукові засади регулювання регіональної економіки : [монографія] / М.С. Пашкевич. – Дніпропетровськ-Донецьк: НГУ, 2012. – 790 с.
7. Тищенко О.М. Класифікація промислових кластерів: типи й моделі / О.М. Тищенко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 4. – С. 12-18.

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Сеніна К.В., аспірант,

Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів, Україна

Соціально-економічна ситуація, що склалась в українських регіонах, потребує оновлених підходів до здійснення регіонального управління. У свою чергу, це обумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримувати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, та забезпечити підвищення конкурентоспроможності регіонів України на засадах їх саморозвитку та самоорганізації [1].

Останнім часом тема конкурентоспроможності територіальних одиниць є актуальною у наукових колах і серед практиків регіонального управління. Одним з найбільш впливових складових конкурентоспроможності країни є рівень конкурентоспроможності її регіонів.

На сьогоднішній день не кожен регіон України має необхідну ресурсну базу та ефективну управлінську структуру, що негативно впливає на його здатності до сталого економічного зростання.

Тому необхідність визначення конкурентних переваг розвитку регіону є першочерговим завданням при формуванні стратегії регіонального розвитку.